

L'escenificació d'un debat conegut

2009-07-23 11:35:05

Carles Casajuana

L'últim home que parlava català

Editorial Planeta, Barcelona, 2009

Hi ha una certa contradicció entre el títol de la novel·la, la clau de lectura que suposa, les expectatives tan clares i concretes que hi genera, i un text de contracoberta que sembla voler, si no negar, sí matisar-ne l'abast, afirmant, entre altres coses, que l'obra “narra un cas de setge o *mobbing* immobiliari que –en ser la víctima un escriptor– es converteix en un setge a la literatura”. La qüestió, però, és que el tema de l'assetjament immobiliari hi té una importància més aviat secundària; i el suposat “setge a la literatura” resulta una metàfora difícil de defensar amb l'únic argument que la víctima és un escriptor que s'atrinxera al seu domicili perquè vol acabar la novel·la que hi està escrivint. De fet, es podria afirmar que tota la part argumental de la novel·la, tota l'anècdota, és secundària; un pretext per a allò que realment en suposa el moll de l'os: una reflexió sobre la salut del català, sobre els símptomes i la manera com hauríem d'interpretar-los, sobre el contacte amb el castellà i sobre la possibilitat –i fins i tot la idoneïtat– de fer literatura en una o en l'altra llengua.

L'acció se situa gairebé en exclusiva en un malmés edifici de Barcelona, on conviuen circumstancialment dos escriptors que es troben en ple procés de creació de sengles novel·les. D'una banda Ramón Balaguer, escriptor català que escriu en castellà, l'únic propietari que ha quedat a l'edifici i que s'enfronta a la pressió i les amenaces de Soteras, que n'ha comprat la resta de vivendes i necessita fer-lo fora. De l'altra Miquel Rovira, escriptor en català, que ha ocupat momentàniament un dels pisos buits per fer-lo servir com a lloc de treball. I amb un tercer personatge, una dona –la Rosa– que tanca el triangle amb la possible perspectiva d'una història d'amor. Així, mentre no se'ns dóna pràcticament cap pista de la novel·la que escriu el primer, la del segon –que es titula justament *L'últim home que parlava català*– esdevé un motiu central de l'argument de Casajuana, que inclou les reflexions de Rovira sobre el procés de construcció de l'obra: una obra sobre la mort de l'últim catalanoparlant i sobre un professor nord-americà que investiga la desaparició de la llengua.

Però *L'últim home que parlava català* aposta per fer servir els personatges, a partir d'un context propici, com a portaveus de les reflexions de l'autor, com a actors d'una confrontació dialèctica –sobre maneres divergents de concebre la creació literària, però sobretot pel que fa a opcions lingüístiques diferents a l'hora d'escriure i punts de vista oposats respecte de la salut del català i de les possibles accions compensatòries. Assumit aquest pressupòsit, la diferència rau en la major o menor capacitat de l'autor de fer literatura a partir d'aquests elements, i fins a quin punt són creïbles el personatges i les situacions que viuen; fins a quin punt, en definitiva, defugen la condició de simples titelles que mouen els llavis perquè l'autor hi parle. I, en aquest sentit, Casajuana ha aconseguit ordir una trama suggeridora, fins i tot inquietant en alguns moments –especialment en la primera meitat de la novel·la–; i ha construït uns personatges principals creïbles, que conjuguen –en la defensa de dues postures ideològiques oposades– la part més racional amb una altra de més visceral, en sorgir determinades implicacions personals entre tots dos. En canvi, crida l'atenció negativament la poca evolució psicològica que hi sofreixen; la gairebé nul·la repercussió interior que els fets exteriors semblen tenir sobre ells; i, sobretot, la presència d'uns secundaris sense entitat pròpia, destinats exclusivament a sustentar el paper dels dos protagonistes en el

Pere Calonge • Ex-Libris

<http://www.perecalonge.com/exlibris/>

conflicte. Amb una anècdota decididament subsidiària del veritable objectiu de l'obra, potser un dels problemes siga que els arguments que s'hi empren sorprenen pocs lectors catalans: són perfectament recognoscibles en pertànyer a la nòmina habitual dels utilitzats en aquest recurrent debat públic. Elements, en definitiva, que limiten molt la proposta.